Lainvalmisteluosasto
Lainsäädäntöneuvos Ville Hinkkanen

24.5.2016

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Viite: Asiantuntijalausuntopyyntö 18.5.2016

Oikeusministeriön lisälausunto hallituksen esityksestä 68/2016 vp (alkolukot)

Liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt hallituksen esitykseen 68/2016 vp liittyen oikeusministeriöltä lausuntoa alkolukkojen lokitietojen keräämisestä yksityisyritysten tai Liikenteen turvallisuusviraston toimesta.

Voimassa olevan alkolukolla valvotusta ajo-oikeudesta annetun lain (439/2008) 8 §:n 1 momentin mukaan valvottavan on 60 päivän välein vietävä alkolukolla varustettu ajoneuvo alkolukon käyttötietojen purkamista varten alkolukon valmistajan valtuuttamalle edustajalle. Pykälä sisältää lisäksi säännökset henkilötietojen käsittelystä, poliisille tehtävistä ilmoituksista ja rikosoikeudellisesta virkavastuusta.

Esityksessä ehdotetaan, että velvollisuudesta tallentaa alkolukkojen käyttötietoja valmistajan tietojärjestelmään luovuttaisiin. Alkolukon käyttötiedot tallentuisivat laitteen muistiin, mutta tietoja ei luovutettaisi laitteen valmistajalle eikä Liikenteen turvallisuusvirastolle.

Oikeusministeriö pitää ehdotusta perusteltuna. Muutos on perusteltu paitsi henkilötietojen suojan näkökulmasta, myös siksi, että alkolukon ensisijainen tarkoitus on rattijuopumusten tilannetorjunta ja ennaltaehkäisy.

1 Henkilötietojen suoja ja hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa henkilötietojen käsittelyn osalta lailla säätämisen vaatimuksen (PL 10.1 §) lisäksi se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy yksityiselämän suojan piiriin. Kysymys on kaiken kaikkiaan siitä, että lainsäätään tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa (esim. PeVL 19/2012 vp s. 3/I viitteineen). Henkilötietojen suojan rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia, niillä on oltava perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste (ks. esim. PeVL 3/2014 vp, s. 3/I).

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Kasarmikatu 25 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

Henkilötietolain (523/1999) 6 ja 9 §:n mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla asiallisesti perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta ja käsiteltävien henkilötietojen tulee olla määritellyn henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisia.

Hallituksen esityksestä ilmenee, ettei tiedoilla ole nykyään ajo-oikeusvalvonnan kannalta olennaista merkitystä (s. 15). Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että alkolukkojen henkilökohtaisuudesta luovuttaisiin, joten käyttötiedot eivät enää luotettavasti kuvaisi yksittäisen henkilön toimintaa. Tiedoille ei ole myöskään osoitettu muuta perusteltua käyttötarkoitusta, eikä poliisilla ole hallituksen esityksen mukaan niiden käsittelyyn resursseja (s. 15). Lakiin perustuvaa vaatimusta tietojen käsittelystä ei siten voida pitää enää perusteltuna.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Koska tietojen käsittely ei ole tarpeellista, ei ole perusteltua säätää myöskään tätä koskevasta hallintotehtävästä.

Oikeusministeriö toteaa selvyyden vuoksi, että ehdotus ei estä valmistajia kehittämästä käyttötietoihin perustuvia markkinaehtoisia palveluita, kuten alkolukkoihin liittyviä vapaaehtoisia päihdeohjelmia. Alkolukkoja tarjoavat yritykset tai päihdepalveluiden tarjoajat voivat käsitellä tietoja lukon käyttäjän ja yrityksen välisen sopimuksen perusteella edellyttäen, että käsittely täyttää henkilötietolaissa säädetyt vaatimukset ja että käsittelylle on henkilötietolain 12 §:stä ilmenevä peruste, kuten rekisteröidyn nimenomainen suostumus. Kun käsittely ei perustu lakisääteiseen velvollisuuteen, ei kyse ole perustuslain 124 §:ssä tarkoitetusta julkisesta hallintotehtävästä.

2 Rattijuopumusten ehkäisy

Henkilötietojen suojaan liittyvien perusteiden lisäksi velvollisuudesta luopuminen on perusteltua myös kriminaalipoliittisista syistä. Oikeusministeriö katsoo, että velvoitteesta luopuminen on tältä osin esityksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta tärkeää.

Tietojen tallentaminen ja käsittely kasvattaa alkolukon kustannuksia, lisää lukkoihin liittyvää sääntelytaakkaa ja vähentää siten käytössä olevien alkolukkojen lukumäärää. Rattijuopumusten ehkäisyn kannalta on perusteltua, että mahdollisimman moni ajoneuvo on varustettu alkolukolla. Tämän vuoksi on tärkeää vähentää valmistajille ja valvottaville asetettuja velvoitteita.

Jos alkolukon kustannukset ovat korkeat, ei alkolukkoja hankita, jolloin ajokieltoon määrättyjen käyttöön jää enemmän ajoneuvoja, joissa päihtyneenä ajamiseen ei liity mitään teknisiä esteitä ja joita käyttämällä on mahdollista syyllistyä rattijuopumukseen.

Esityksen mukaan tallentamisesta luopuminen voisi alentaa alkolukkoohjelman hintaa (s. 19). Hinta voisi esityksen arvion mukaan alentua 200—300 eurolla.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan Poliisihallitus on kiinnittänyt huomiota tietojen saatavuuteen esimerkiksi onnettomuustapauksissa. Tältä osin voidaan todeta, että ehdotuksen mukaan alkolukolla valvottuun ajooikeuteen määrättyjen henkilöiden tulisi käyttää standardin SFS-EN 50436-1 mukaista alkolukkoa, joten tiedot ovat jälkikäteen luettavissa laitteen muistista, vaikka niitä ei siirretäkään valmistajan tietojärjestelmään.